

úgyszólván egész elmúlt élete. De hogy a gőzt kiengedni a csapat elfordíthassa, meg kell találnia a kulcsot.

A montreali olimpia után hónapokig gyötörte magát, vajon megvan még benne ez a tartály? Vajon csak a szelepet kereste hiába? Egyáltalán, képes lesz-e ismét megtalálni?

Törökországban, az Európa-bajnokságon rettentő keservesen túl volt az első mérkőzéseken. S akkor, mint akit villámcsapás ért, újra érezte ezt a szinte révült állapotot. Reggel a szobatársai úgy néztek rá, mint valami megszállottra, amikor a hátralevő négy, igen nehéz mérkőzése előtt kijelentette: övé lesz az aranyérem. Így lett.

Az országban nem zengett a hírharang. Tőle ezt várták. Minden más már kudarcnak számított volna. Pedig neki, Montreal után, ez az újraébredést jelentette.

A sikereket nem lehet reflexszerűen, sorozatban elérni, ahogyan a kívülállók magától értetődő természetességgel elvárják tőle. Ezt igazán csak Hegedűs Csaba tudja, aki persze éppúgy, mint Balczó, azzal is tisztában van, hogy nincs egyedül a szőnyegen. Ebben az országban azért nagyon sok ember tud őszintén és önzetlenül örülni, amikor Hegedűs Csabának nyakába akasztják az érmet, az árbocon leng a zászló s a Himnuszt játsszák. A lassan harminc esztendő s birkózó sokszor hallgatta már s mégis mindig ügyelnie kellett: ki ne bújjon szeméből a könny. Még akkor is, ha másnak játszották a mieink közül.

Törvényszerű lenne, hogy nem minden keserűség nélkül látja eddig megtett útját a sportban? Jól tudja, hogy a sportág berkein belül idehaza akadtak, akik már Montrealban is inkább ellene, mint neki szurkoltak. De harcolni csak szemtől szembe lehet. Fantomokkal küzdeni képtelenség. Gyakran tépelődik azon, hogy szükségyszerűen szüli-e a siker az ellentétet s hajlik arra, hogy a diadallal egyidejűleg elkerülhetetlenné válik a kicsinyes féltékenykedés. Be kellett látnia, bármennyire sajnálta is, hogy erőfeszítéseinek egy részét, akarva-akaratlanul, ez örli fel. S balszerencséjére az átlagnál ő lényegesen érzékenyebb ember.

A következő olimpiáig még vállalja a küzdelmet, a győtrő edzéseket, talán azért is, mert öngazolást keres. A tüskék benne maradtak Montreal után. Csak ő szabadíthatja meg tőlük önmagát. Minden valószínűség szerint sikerülni fog neki. Az ellenkezője nagyon megviselné. Egyetlen dolog segíti igazán majd. S ezt épp a sportnak köszönheti: a benne rejlő hihetetlen akaraterő.

A lépéselőnyért harcol

Kérem, próbálják függetleníteni a most következő, még korántsem lezárt pályafutást az úszástól, sőt javallhatnám, hogy esetleg a sporttól is, bár ez nehezebben menne. Ezt sem tartanám azonban képtelenségnek, s pusztán önmaguk szórakoztatására az úszás, vagy sport szavakat próbálják meg alkalmasint helyettesíteni tetszőlegesen például a művészet, a vegyész, az alapkutató, a haladás szóval, azaz bármilyen emberi tevékenységgel, ami nincs híján az alkotó mozzanatoknak.

*

Széchy Tamás tanárembernek készült és némi vargabetűvel — főként munkája lényegét tekintve — az is lett, függetlenül attól, amit a hivatalos okmány tanúsít. Mert hogy az önéletrajzi elemek se hiányozzanak, eredetileg a Testnevelési Főiskola tanárképző szakára iratkozott be. Az előzmények szinte törvény-

szerűen sodorták erre a pályára, hiszen mi mást javasolhattak volna a jó felépítésű ifjúsági válogatott atlétának, aki mellesleg jól mozgott a labdarúgó- vagy kézilabdapályán, s megállta helyét a tornaszereken is.

Mivel azonban 1950 táján az otthont és anyagi támaszt jelentő rokonait — akkoriban egyáltalán nem szokatlan, ám firtatni nem illő okok miatt — átmenetileg nélkülöznie kellett, kénytelen volt tanulmányait megszakítani s óraadással előteremteni annyi pénzt, amennyi megélhetési költségeinek legalább egy részét fedezte. A hiányzó összeget regénybe illően változatos munkahelyeken gyűjtötte össze, s ha alkalmi állásainak csak egyik-másikát állandó foglalkozásként űzi, az valószínűleg káderlapjának támadhatatlanságát jelentette volna.

Akkoriban történetesen a magyar sport talán legsikeresebb éveit éltük, de az úszásban később korszakot teremtő sportszakértő ebből keveset érezhetett, élhetett át. Épp azzal volt ugyanis elfoglalva, hogy megéljen, és esetleg még elfogadható jövőt is biztosítson magának. Közben izlelgette a vidéki gyerek számára lenyűgöző főváros ízeit, s gyűjtögette, rendszerezte a benyomások özönét. Így lett felnőtt ember. Talán kicsit korábban, mint kellett volna. Így lett minden iránt érdeklődő, mindent megérteni tudó, kísérletező kedvű, az újnál is újabbat akaró s kutató személyiség. De még mindig nem úszóedző. Képzeldjenek el egy zongoraművészt, aki hosszú időn át csak imádja a zenét, de híján van minden lehetőségnek, hogy hangszerhez jusson. S ráadásul elsőre, tegyük fel, hegedűt kap a kezébe. Vajon nem vesztegette az időt? Lehet, bár utólag nehéz lenne eldönteni.

Tény, hogy Széchy Tamás az atléták mellett kezdett dolgozni. Csak a teljesség kedvéért, korábban, elsősorban anyagi okok miatt, női tornászcsapatot is edzett, mígnem szempontjából épp a legrosszabbkor, az egyesület sajnálatos módon feloszlatta a szakosztályt.

Az uszodába kísérletezni ment, nem is saját jószántából, hanem mert küldte az egyébként igen jól képzett, nagy tekintélyű vezető edzője, akinek eredményei ellenére kedve és igénye volt új módszereket kutatni. Az atléták aerob és anaerob terhelésével foglalkozott a mester és így tanítványa, Széchy is, mégpedig a szinte laboratóriumi lombik szerepét betöltő medencében. (Az iménti, tudálékosnak tűnő kifejezések magyarázata elhanyagolható a történet szempontjából, annak menetét úgysem befolyásolják. Aki akarja, az egyszerűség kedvéért képzelje azt, hogy törtériánk hőse aranyat talált kísérletei során. Ez természetesen nem igaz, de ki vitatná, hogy számos felfedezés egyenértékű lehet azzal, ha valaki kincsre bukkan. A sorsa is hasonlóan alakulhat, akárcsak mossa még az aranyszemcséket a hordalékból, akár ha már jókora aranyrög lapul az iszákjában. Már figyelik, mert van miért szemmel tartani. Potenciálisan tehát veszély fenyegeti. Egyelőre azonban ő maga is csak sejtette kutatásai várható sikerét.)

Széchy roppant mód érdekelte az uszodában töltött idő eredménye s az előbbi példánál maradva már-már látta a parányi aranyszemcséket megszellanni. Így aztán, bár hivatalos nyoma még nem volt, szinte észrevétlenül eljegyezte magát az úszással. Röviddel később, 1959-ben, házasságlevél gyanánt akkori egyesületének, az FTC-nek, benyújtotta elképzeléseit tartalmazó dolgozatát, aminek terjedelme tartalmához képest meglepően szerény volt, összesen tán tizenöt oldal.

Feltehetően ennél is rövidebben kellett volna mondandóját megírnia, mert visszagondolva, minden jel arra mutat, hogy aki megérthette, vagy esetleg elfogadhatta volna, képtelen volt az írásművet végigolvasni. Tán nem is rosszindulatról volt szó ez esetben, pusztán a kényelmesség szelidebb változatáról, ami azért nem volt mentes a nehezen érthető új iránti bizalmatlanságtól. A program ugyanis — ki hallott még ilyen? — korosztályos felkészítésről, merőben új terhelési módszerekről szólt (volna), ami akkoriban a tudományos-fantasztikus regények sportra alkalmazott változatával ért fel. Azért senki nem utasította el, mert ahhoz esetleg ellenérvekre lett volna szükség. A kézirat hozzávetőleg olyan sorsra jutott, mint a makacsul jelentkező, dilettáns drámaíró műve a színházigazgató szobájában. Persze, lehet, hogy nehéz időben azért azokat is elolvassák, mert mit tudni, hátha mégsem olyan rosszak.

A magyar sportban azonban, sőt mondhatni az úszásban sem volt akkor még inséges idő. Nem büszkélkedhettünk ugyan világot verő úszókkal, de azért egy-egy Európa-rekord, vagy szép győzelem a stabilitás hamis illúzióját keltette. Ha Széchy terveit már akkor megvalósíthatja, akkor a 60-as évek közepére felmutathatta volna azokat az eredményeket, amelyeket így csak 1970 után ismerhettünk meg. És itt nem egyszerűen csak fáziseltolódásról van szó. Hogy tudniillik, ami nem volt 1965-ben, az sikerült 75-ben.

Maradva a feltételezésnél: a világ úszósportja akkoriban legrosszabb esetben is elsősorban jobb versenyzőkkel vert bennünket s nem valamilyen, egészen újnak számító, jól megalapozott módszerrel. Hihető vagy nem, a módszer eredményességét és általános alkalmazását is igazolva, több évnyi előnyt szerezhettünk volna minden más országhoz viszonyítva. Ez esetben pedig úszósportunk egyre apadó utánpótlási bázisa mennyiségileg és minőségileg egyaránt gyarapodott volna.

Kétségtelenül senki nem tudhatta, vajon valóban akkora horderejű tervről van-e szó, mint ahogyan azt elkészítője hitte. Kipróbálni — úgyszólván minden kockázat nélkül — mégis érdemes lett volna.

De érdemes még egyszer hangsúlyozni: akkoriban még voltak tehetséges versenyzőink, akik néhány kétségtelenül nagy tekintélyű edző irányításával a hagyományos módszerekkel is sikeresek tudtak lenni. Bár úszósportunk már akkor sem volt egészében ütőképes.

Az esztendők teltek, a nemzetközileg is számottevő versenyzők száma Magyarországon látványosan és egyben riasztóan csökkent. Először csak néhányan, majd egyre többen kezdtek az utánpótlás tervszerű nevelésének szükségességét hangoztatni. Széchy tervei, módszerei közben még természetesen a fiókban lapultak, s megalkotójuk is csak 1963-ban került az akkor létrehozott Központi Sportiskolához. Téved, aki azt hiszi, hogy ekkor már szabad kezet kapott s úszókkal foglalkozhatott. Nem is volt ilyen tagozat még. A vízilabdázókkal kellett megnyernie a „legjobb úszónevelő egyesület” címet, hogy megfelelő erkölcsi alappal kérhesse az úszószakosztály életrehívását. (Csupán jelentéktelen apróságként érdemes mindehhez hozzáfűzni: a vízilabda-szakosztályban magától értetődően csak fiúk sportoltak, tehát a bizonyítás során a megszerezhető pontok ötven százalékáról eleve le kellett tenni, lányversenyzők híján.)

Hipp-hopp, alig telt el tehát hét esztendő, és Széchy Tamás végre, többnyire kilencszendős látványosaival elkezdhette a munkát.

Rövidesen híre ment jóindulatú szakmai körökben, hogy aki röhögni akar, menjen el a sportiskolás úszógyerekek edzésére, mert lenyűgöző látvány, amint a mester menetgyakorlatokat tart, holmi tornaórához hasonlóan. Az élcéldés nem volt távol a valóságtól. Igaz, körülményes lett volna ugyanezt a medencében lebonyolítani, minthogy a gyerekek még nem tudtak úszni. Hogy majdan egyszerre mozogjanak a vízben, ahhoz elengedhetetlenül fontos volt, hogy a számukra még kétségtelenül biztonságosabb szárazföldön tanuljanak fegyelmet. Akkor majd a vízben is pontosan végre tudják hajtani a szükséges utasításokat.

Valószínűleg legalább ilyen derültséget keltettek volna Széchy edzéstervei, módszereinek részletes leírásai. Matematikai adatsorok, számítások, tudományos kifejezések halmozódtak azokban. Szerzőjük ugyanis abból indult ki, hogy ő (gyermek) emberekkel dolgozik, akiknek ráadásul — szülei jelenlétében — nem kevesebbet ígért, mint a világhírt. Nem azért foglalkozik velük — mondta —, hogy megtanuljanak úszni, hogy gyorsan haladjanak a vízben, hogy a magyar mezőnyben helytálljanak, hogy a külföldiekkel is felvegyék a versenyt és esetleg le is győzzék őket. Nem. A cél ennél is több volt. Világrekordok, világ- és olimpiai bajnokságok.

Ezek a gyerekek emberi mivoltuk teljes bonyolultságával az edző rendelkezésére álltak. Csak a rendkívül elmélyült elméleti munka adhatott elégséges alapot ahhoz, hogy az ígéretet ne kelljen megbánnia annak, aki tette.

Szülő és tanár kellett legyen egyszemélyben. Sokat kellett tudnia azokról, akikkel foglalkozott. És arról is, amiben ezek a gyerekek úsztak. A vízről, mint közege. A következő lépés magától értetődő. Nem volt mindegy, hogyan úsztak a vízben. Ugye, szinte fantasztikus és mégis magától értetődő immár, hogy az edző vektoranalízissel próbálta a vízben haladó test leggazdaságosabb mozgását feltérképezni. Ennek eredményét ma Verrasztó Zoltán egyéni hátúszó stílusa őrzi. Az angol nyelvű szakirodalom az általa alkalmazott fordulót következetesen csak Verrasztó-fordulóként emlegeti.

S az eredmények jöttek. Az újságírók már figyelték, részben csodálták s olykor bosszankodtak, amikor kérte őket, hogy ne írják meg, mert nem lenne sport-szerű, de Hargitay, Verrasztó, vagy Soós ilyen és ilyen időre lesz képes, ami minden bizonnyal elég a győzelemhez, vagy a jó helyezéshöz. Azaz másodpercre, méterre előre tudta versenyzői várható eredményét. (Ha tévedett, mindig inkább jobb eredményekkel cáfoltak rá tanítványai.) Tizenhat nagy versenyen igazolódta előzetesen kikunyerált esélylatolgatásai. A tizenhetedik verseny a montreali olimpia volt.

Csak hogy kicsit előreszaladtunk. Amikor a Széchy-tanítványok versenyt verseny után nyertek, már nem lehetett kétséges, hogy ezt a lendületet szinte képtelenség lesz megállítani. Nyilvánvalóvá vált: Montrealban csak akkor veszíthetnek a sportiskola rokonszenvesen szerény világhírességei, ha valami fatális balszerencse közbejön, vagy valami, egyáltalán nem fatális intermezzo megzavarja tervszerű felkészülésüket.

Széchy Tamás nevét persze megismerte a világ, legalább annyira, mint tanítványaiét. S ez nem veszélytelen dolog. Napról napra szaporodtak a barátai, számára már-már gyanúsán gyorsan. Egyre többen kopogtattak be a Császárhoz, mintha a császárhoz jöttek volna. Pedig ő érezte magát legkevésbé annak. Azt viszont nehéz lett volna cáfolni, hogy az olimpiai kiküldetésre alkalmasnak talált úszóküldöttségünk valamennyi tagja az ő tanítványa. Fel is kérték: vállalná el a szövetségi kapitány tisztségét. Nem volt kapós ez a beosztás akkoriban. Teljesen logikusnak tűnt egyébként Széchy jelölése, hiszen furcsa lett volna, ha nem ő a kapitány, amikor a válogatott keret azonos a növendékeivel. Széchy mégis három hónapig vívódott. Nem egyszerűen szerénykedésről volt szó részéről, amikor azt mondta: mit változtatna a lényegen, ha egyszerűen csak a gyerekek edzője maradna? Félő, hogy a kapitányi teendők éppen az edzések irányításától vennék el az idejét. Az uszoda kapuja gyakrabban és szélesebbre tárulna, olyanok is jönnének, akikre nincs okvetlenül szükség. Ez volt monológjának lényege. Nem tévedett. Az olimpia évében az edzések felét már nem tudta személyesen dirigálni. A KSI patriarchális hangulatú otthonában akkora forgalom lett egyszerűen, mint valami vasúti váróteremben. Pedig Széchy nem boszorkánykonyhában főzte a sikereket, mint azt néhány hangzatos újságcím jobb híján írta. Számára létfontosságú volt viszont, hogy azt a harmonikus viszonyt, amely a kis közösség minden egyes tagját összekötötte, ne lazítsa meg semmi és senki. Hiszen a jól megalapozott tudományos módszerekkel dolgozó edző egyben atyai-baráti viszonyban volt (és van) tanítványaival. Ha az általa gondosan őrzött légkör fertőződik, jól tudta, az út veszélyessé válhat. S bizony a baljós előjelek, halványan ugyan, de feltűntek, bár a fiúk még egyszerű időket úsztak, s minden biztatónak tűnt. Egyfajta lelki zavartságot mégis lehetetlen volt rajtuk nem észrevenni.

A szövetségi kapitány egyáltalán nem áhított tiszte nem engedett azonban meg többé semmiféle visszahúzódságot, elzárkózást. Az amúgy is barátságos, szolgálatkész természetű Széchy senki előtt sem csukhatta és csukta be az ajtót. Látogatokban pedig nem volt hiány. Hogy aztán közülük ki volt a jószándékú érdeklődő, s ki jött csak a munkát zavarni, feltartani, azt akkor legjobb esetben is csak megérzések alapján lehetett volna feltételezni.

Az olimpiai versenyek után Széchy nem tett szemrehányást senkinek, leszámítva önmagát. S nem sarkallta tanítványait további munkára. A döntést a lassan

felnőtté cseperedett fiúkra bízta. Néhány hónappal később a versenyzők maguk kérték, hogy folytathassák a közös munkát. Érdekes módon, Széchy még a mont-reali versenyek előtt arra gondolt, hogy egészen kis gyerekekkel foglalkozik majd, az elméletben lefektetett, gyakorlatban azonban még ki nem próbált új módszerekkel új korosztályt készít fel. Ám Hargitaynak, Verrasztónak, Soósnak és a többieknek is szükségük volt arra a szakemberre, aki korábbi sikereiket kovácsolta. Ezek a pelyhedző bajszú fiatalemberek tisztában voltak azzal, hogy nem erejük teljében s nem az övékénél jobb eredményekkel verték meg őket. Hiszen, ha olyan időket úsznak legyőzőik, amilyenekre a sportiskolás világklasszisok erejéből korábban még nem tellett, akkor meg kellett volna hajolni. De így nem. Vágytak a bizonyításra. S vágnak is. Ehhez Széchy nélkülözhetetlen. Verrasztó és Soós azért iratkozott be a Testnevelési Főiskolára, s nem más egyetemre, hogy legyen idő az edzésekre. Hargitay ugyan végzi az Állatorvosi Főiskolát, ám hasonlóan az Egyesült Államok egyetemista úszóihoz, a páros években teljes intenzitású edzéseket tervez, a páratlanokban kissé könnyebb terhelést vállalva, inkább a tanulmányaival törődik. Sem Széchy, sem a tanítványai nem tartották különösebben fontosnak a magyarázkodást. Dolgoznak tovább.

Természetesen, nagyon sokan egyértelmű kudarcról beszélnek. De érdemes azon eltöprengeni, hogy vajon ki a nagyobb versenyző. Az, aki egy versenyen nyerni tud, még ha az a legjelentősebbnek tartott verseny is, vagy az, aki éveken át veri a világ élgárdáját, világrekordokat tart és a ranglista élén áll. (Clarke soha nem nyert olimpiai bajnokságot, mégis csodafutóként tartja számon mindenki, aki ért az atlétikához, s a neve ismerősebben cseng, mint az olimpiai győztesé.)

Széchy voltaképpen a sajátos körülmények szülte szükség szorította egyedülálló módszereinek kidolgozására. Úgy vélte, ha lépést akarunk tartani ebben a rendkívül kiélezett vetélkedésben a világgal, akkor egy lépéssel feltétlenül meg kell előzni a többieket. Ezt indokolják hazai körülményeink, hiszen nálunk az utánpótlásnak nincsenek olyan tömegei, mint számos más országban. A viadalok során mi nem tudjuk a tehetségek tömegeit felvonultatni, örülünk, ha egy-egy rendkívüli adottságú versenyzőnk akad. Ezért egyedül a jól megalapozott módszertani előnyben bízhatunk, amellyel akár közepes tehetségű sportolókat is rendkívüli eredmények elérésére tehetünk képessé. Széchy Tamás, amikor a nélkülözhetetlen tartott lépéselőnyt megszerezte, már akkor is kísérletezett újabb, még ki nem próbált felkészítési variációkkal. Most ezeken a sor, hogy ne maradjon el az önmaga által megszabott követelményektől. Csendben dolgozhat. Kevesebb a látogatója. Valószínűleg az irigye is. A módszereit senki sem érzi, hogy kötelező lesz átvenni, ez esetben tán érthető módon gombamódra szaporodnának ellenségei. A módszereket nemcsak kiagyalni volt nehéz, megérteni sem könnyű. Kinek van szüksége fáradozni azzal, ami más érdeme?

Nem tudni, mit hoz a moszkvai olimpia. Széchy és versenyzői bizonyára ott lesznek. Nem tudni persze azt sem, milyen eredményeket érnek majd el. Ugyanakkor fenntartás nélkül hiszek elméleti és gyakorlati módszereiben egyaránt. S az is bizonyos, ha hús, harminc vagy ötven esztendő múltán bárki is újat és világraszólót alkot ezen a szakterületen, annak Széchy munkáját kell felülmúlnia s egyben elméletébe beépíteni, mert csak ezen az áron juthat előbbre. Így szerezhet lépéselőnyt.